

”XXI. MENDE HASIERARAKO HIZKUNTZA POLITIKAREN OINARRIAK” TXOSTENARI EKARPENAK

Egilea: Kike Amonarriz

1. Sarrera

1.1. Eztabaida egokia, une egokian

“Udaletxean lana euskaraz egitea lortzen baduzue, San Frantzisko elizako santuak lekuz aldatu eta zuen irudiak jarriko ditut” esan zigun 80ko hamarkadaren hasieran Estanislao Urruzola *Uxola* idazle eta euskaltzale tolosarrak helburu hori lorgarria zela eta horretan ahalegindu behar genuela sinistuta geunden gazteoi. Izan ere, frankismoa sufritu eta 60ko hamarkadatik aurrera euskara berreskuratzearen alde lanean ari ziren euskaltzale haiek ez baitzuten inondik ere uste euskarak gaur normal betetzen dituen eremu batzuetara sekula iritsiko zenik, ezta euskararen hotsak Euskal Herri osoaren luze-zabalean entzun ahal izango zirenik ere.

Aitzitik, 80ko hamarkadaren hasieran lorgarritzat jotzen zen helburu eta itxaropen bete gabe askok, ezkortasuna eta etsipena zabaldu dituzte hizkuntza normalizazioaren alde buru-belarri jardun duen askorengan. Adierazle ugariaren arabera normalizazio-prozesua moteldu egin da urte hauetan eta egoera honek kezka hori areagotu egin du.

Asko egin da; askoz ere gehiago egin zitekeen.

Datorren urtean 30 urte beteko dira Autonomia Estatutuak euskara hizkuntza ofizial gisa aldarrikatu zuenetik; bestalde, aurrean dira 10 urte “Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia” onartu zela. Urte hauetan guztietan, euskal gizartearen egitura eta ezaugarriek aldaketa sakonak izan dituzte, munduak bizi izandakoen ispilu. Eta horiekin batera, euskal hizkuntza komunitateak ere sakoneko aldaketak izan ditu: frankismoa ezagutu ez duen lehen belaunaldia gizarteratu da; elebakartasuna iragana da, belaunaldi gaztea eleanitza izateko bidean da (premia eta behar sozio-ekonomiko berriek eraginda); euskararen ezagupena eta erabilera hedatu egin dira...

Akatsak akats eta hutsuneak hutsune, euskararena, hala ere, mundu mailako erreferentzia bilakatu da alor askotan hizkuntza gutxituen biziberritze-prozesuetarako: irakaskuntza arautuan, helduen euskalduntze-alfabetatzean, administrazioan, hedabideetan, teknologia berrietan, herritarren motibazio eta partehartzean...

Erreferentzialtasun horrek, gainera, balio berezia du euskararen kasuan. Besteak beste honako bi arrazoi hauek direla tarteko. Batetik, euskarak hurbileko hizkuntza nagusiekiko duen distantzia linguistikoa handia da; eta bestetik, biziberritze-prozesu honen hasierako egoera oso kaxkarra zen: hiztun gutxi, bai kopuruz, bai proportzioz; hedapen funtzional eta geografiko murrizta...

Ezinbestekoa da, beraz, urte hauetako ibilbidea aztertu eta ebaluatzeaz gain, hurrengo urteetarako norabide berriak markatzea. Eta hori zertarako? Txostenean aipatzen den bezala, hizkuntzen arteko bizikidetasuna bermatuko duen adostasun-politiko soziala, norbanakoen euskararekiko atxikimendua eta gizarte osoaren bultzada eta babesa sendotzeko, besteak

beste. Baieztapen horrekin ados egon arren, txostenaren ondorengo ataletan modu argiagoan azaltzen den “euskararen hizkuntza normalizazioa”rekiko aipamen argiagoren bat faltan bota dut txostenaren sarrera honetan.

Txostenean ageri diren kontzeptu batzuk anbiguoegiak gertatu zaizkit (eta ez atal honetan bakarrik). Apika, horrek beharko luke eztabaida honen emaitzetako bat: kontzeptu eta eduki zehatzagoetan formulatzea adostasuna.¹

1.2 Euskal gizarteak sakoneko aldaketa bizi izan du urteotan

Garapen teknologikoek, Internetek, telefonian gertaturiko berrikuntzek eta digitalizazioak irauli egin dituzte gure bizimodua eta komunikatzeko moduak: pertsonen (batez ere gazteen) eta erakundeen arteko harreman-bideak aldatu egin dira denbora eta espazio mugak izugarri murriztuz. Kultur ekoizpenerako eta kontsumorako aukerak eta joerak ere guztiz eraldatu eta ugaltu dira.

Globalizazioak, harreman ekonomikoen mundializazioa, deslokazioa edo inmigrazio masiboa bezalako fenomenoak eragin ditu, eta gure gizarteko hizkuntzen arteko harreman eta gatazketan elementu berriak erantsi. Deslokazioaren ondorioz, aldaketa sakonak aurreikus daitezke kultur industrien produkzio eta banaketa sistemetan ere. Are gehiago hedabideen eta ikus-entzunezkoen sektorean. Guri dagokigunez, komunikazio talde handien kontzentrazioak eta komunikabide publikoen “nortasun” krisiak, eragin zuzena izan dezakete euskarazko produktuen konpetibitatean.

Egitura eta eredu sozialetan gertaturiko aldaketek eragin zuzena izan dute gizarte-harremanetan eta hizkuntzekiko jarrera nahiz erabileran: emakumearen presentzia sozialaren normalizazioa, familia-egituraren aldaketa, gizartearen zahartze-prozesua, balio-aldaketak, sinesmen erlijiosoen gain-behera edo mugikortasun eta leku-aldatze gero eta ohikoagoak.

Belaunaldi gazteak munduarekin duen harremana ere berria da. Ingelesaren ezagupena orokortzen ari da, eta beronen presentzia handitzen gure eguneroko bizimoduan (lanean, ikasketetan, musikan, Interneten...). Mundua etxean dugu gaur egun, eta, ondorioz, eraikitzen ari garen hizkuntza komunitatea eta herria gero eta mundukoagoak dira. Horren adibide, oraindik ere oso-oso gutxi izan arren, nagusiki euskaraz bizi diren eta ingelesez gaztelaniaz baino hobeto moldatzen diren gazteak (gaztelaniaz euskaraz baino hobeto moldatzen direnak beti izan baititugu).

Hizkuntzaren indarberritzea bestalde, testuinguru zabalago batean ari da garatzen, eta denok dakigu testuinguru hori ez dela guretzat egokiena: normalizazio sozio-politiko ezin gauzaturik, gatazka politikoa eta biolentzia indarrean, eta euskalgintza ere bete-betean ukitu duen Estatuaren jazarpen politikoa... Horrek guztiak, bistan da, zuzenki eta negatiboki eragiten du hizkuntzaren normalizazio-prozesuan.

1.3. Euskara, abaro eta arrago

---

¹ Abiapuntu egokia da horretarako lan hau: ZALBIDE, MIKEL (2002): “Ahuldutako hizkuntza indarberritzea: teoriak zer dio?” in *Ikastolen IX. Jardunaldi pedagogikoak*. Ikastolen Elkarte. Donostia

Euskal Herria gero eta eleanitzagoa da. Etorkinen integrazio sozio-kulturalarekin batera, beraien hizkuntza, kultura eta balioen txertaketa eta kudeaketa erronka latzak izango dira etorkizunean. Politika berritzaileak, irudimentsuak eta herritarrentzat nahiz etorkinentzat erakargarriak jarri behar dira martxan, etorkinak euskarara eta gure hizkuntza komunitatera erakarri eta herritarrak etorkinengana hurbiltzeko². Gero eta iragan eta jatorri desberdin gehiago izango dituen gizarte honetako herritarrek, etorkizuneko proiektu partekatu baten partaide senti daitezen, euskarak jokatu behar duen papera eta izan dezakeen balioa birpentsatu egin behar dira.

Historian zehar euskararekin eta beste hizkuntzekin gertatu den bezala, hemen bizi diren kultura eta hizkuntza desberdinen arrago bihurtu behar du orain ere euskarak, mestizajerako gune eta kanpotik datozenentzat kultur abaro, euskal herritar berrien kultur dibertsitatea gure ondarean integratuz.

Hori lortuta, asko aurreratuko genuke: gurean bizi diren kultura desberdinen elkargune bihurtuko genuke euskara (orain arte funtzio hori bete izan duten gaztelania eta frantsesa bezala); eta, “euskal nortasuna” erdigunean kokatuko genuke, eta ez bigarren mailako nortasun periferikoen linboan, orain arte egon ohi den bezala.

1.4. Euskal hizkuntza komunitatearen ardatz eta motor

Txostenaren eta eztabaida honen eragin-eremua EAEra mugatu arren, ezin dugu ahaztu, EAE dela eta izango dela (duen pisu demografiko eta ekonomikoarengatik, besteak beste) euskal hizkuntza komunitatearen ardatz eta motor.

Administrazio bakoitzari dagokio bere hizkuntza politika diseinatzea eta erabakitzea, eta lurralde bakoitzeko eragileek diseinatu behar dituzte beren hizkuntza estrategiak. Baina, era berean, logikoa eta beharrezkoa da lurralde desberdinen arteko harremanak finkatu, egituratu eta koordinatzea, hizkuntza politikaren alor eta maila guztietan.

Hizkuntza komunitate bat, funtsean, pertsona eta erakundeen arteko harreman-sare bat da. Hiztun elkarteak trinkotu eta euskara estandarra finkatuko badira, ezinbestekoa da Euskal Herri osoko erakunde eta hiztunen arteko harreman-bideak sustatzea (sektoreen artean; administrazioen artean; herri, eskola eta elkarten arteko senidetzeak...). Horrekin batera, kontu arrunt eta ohikoa bihurtu behar genuke hedabideetan askotariko euskal ahotsak (profesionalenak nahiz gainerako parte-hartzaileenak) entzutearena.

Kultur kontsumoaz ari bagara, esate baterako, Iparraldeko edo Nafarroako kultur egitura, produktu eta eskaintza askoren bideragarritasuna, EAEko herritarren erantzukizuna ere bada, euskaldun gehienak bertan bizi garen, eta kontsumo eta laguntza ahalmen handiena bertan dugun neurrian. Muga administratibo-linguistikoei, euskarazko kultur kontsumoa ere banatu egiten baitute. Iparraldean ekoizturiko euskarazko produktuak hegoaldean hedatzeko zailtasunak ditu; gauza bera gertatzen da Nafarroakoekin beren mugetatik kanpo, eta, hein txikiago batean, baita Bizkaikoekin ere.

Azkenik, Estatu eta gainerako administrazioetako euskaldun guztiok hizkuntza eskubide eta aukera berberak izan ditzagun, euskararen onarpen soziala indartu eta

---

² ASKOREN ARTEAN (2008): *Immigrazioa Euskal Herrian* in Jakin aldizkaria 165. Donostia

euskararen lege-egoera hobetu dadin, eskain daitekeen laguntza guztia eskaintzen jarraitu beharko litzateke EAEtik, errefusatzeko-jarrerak indartu besterik egiten ez duten “injerentziarik” gabe.

2. Euskara indarberritzeko hizkuntza politikaren paradoxak. Gaur egungo egoeraren ezaugarri nagusiak

2.1.- Euskararen gizarte-bilakaera

Txostenak modu egokian zehazten ditu euskararen biziberritze-prozesuaren arrakasta bermatzeko nahitaezkoak diren faktoreak: lege-marko egokia, hizkuntza politika eraginkorra eta herritarren atxikimendua.

Beste formulazio batekin bazen ere, faktore berberak aipatu genituen Hizkuntza Kalitateari buruzko txostenean³ gutxieneko normalizazioaren “oinarrizko faktoreak eta baldintzak” zehaztu genituenean:

- Euskararen lege-babesa.
- Belaunaldi berrien euskararen ezagupena bermatzea.
- Hizkuntza normalizazioaren aldeko jarrera zibiko-politikoa.

Euskararen egoeraren bilakaeraz hitz egitean, argi-ilunak aipatzen dira, oro har, jorratutako bidea arrakastatsua izan dela eta argiuneak nagusi izan direla nabarmenduz. Botila erdi-bete / erdi-hutsaren irudia ere maiz erabili izan da euskararen inguruko eztabaidetan.

Irudi horiek baino egokiagoa iruditzen zait, ordea, betetzen ari den botilarena. Izan ere, aurreratu dugunik ezin uka daitekeen bezala, esan beharra dago ez zegoela aurreratzen hain zaila ere, desagerpenaren mugetara iritsiak baikinen!

Galdera egokia beraz, beste bat da, nire ustez: egindako ahaleginak egin eta erabilitako baliabideak erabili ondoren, gizartearen aldetik izan dugun adostasuna eta bultzada izan ondoren, aurreratu genezakeen guztia aurreratu al dugu? Genituen aurreikuspenak bete al dira? Zergatik dugu euskaltzale gehienok dezente gehiago egin zitekeen irudipena, nahiz eta kontziente izan inon gutxitan lortu dela hemengoa bezalako aurrerapenik? Zertan egin dugu huts? Zertan asmatu dugu?

Izan ere, euskarak sekulako urratsak eman ditu Corpusaren estandarizazioan eta normalizazioan, hezkuntzan eta helduen euskalduntzean, teknologia berrietarako egokitzapenean edo kultur eta hedabideen eskaintzan. Aitzitik, kezka eragiten du jakiteak kale-erabileran aurrerapen nabarmenik ez dela gertatu, administrazioan euskaraz lanean ari diren atalak edo erakundeak oso gutxi direla, euskaratik oso urrun bizi den jende asko dagoela edo kultur kontsumoa ez dela ezagupenaren proportzioan handitzen ari.

Nolanahi ere, oraindik ere, bilakaera horren argi-ilunen berri modu zehatzagoan emango diguten adierazle eta ikerketa gehiago behar ditugu.

---

³ EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEA (2004): *Euskararen kalitatea. Zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*. Eusko Jaurlaritza – Kultura Saila. Gasteiz.

2.2.- Abiapuntu legala

Puntu honetara iritsita, galdera hau plazaratzen du txostenak: “Ba al da euskal gizartean herritar gehienek euskararen alde eman nahiko luketen pausorik eta Euskararen Legeak edo gainerako lege-arauek tratatzen dutelako bertan behera erortzen denik?”

Formulazio erretoriko samarra duen galdera honi zer erantzun? Herritarren gehiengoaren eskaera jakinei buruz erantzun beharko bagenu, ezetz esan beharko genuke; baina gure baieztapenak doituz eta ñabartuz gero, ordea, erantzunak beste zentzu bat hartuko luke eta baietz erantzun beharko genuke. Honako hiru maila hauetan, bederen:

- Orokorrean. Estatuak eta bere administrazioak hizkuntza normalizazio-prozesutik kanpo kokatu dute beren burua lege-arazo handirik gabe (euskara Gorteetan edo Senatuan erabiltzeko debekua, estatuaren erakunde eta hedabideak, armada, polizia...). Eta esango nuke, esate baterako, herritar gehienek onartuko luketela hala nahi dutenek epaitegietan beren seme-alaba jaioberriak arazorik gabe inskribatu ahal izatea euskaraz.
- Ereku jakinetan. Ez dira gutxi euskara lehentasun osoz erabiltzea erabaki arren horretarako lege-arazoak izan dituzten erakundeak. Etiketajearen gaia ere hor dugu; kontsumitzaile euskaldunok, nekez aurkituko du kontsumorako gaien informazioa euskaraz...
- Aplikazio praktikoan. Euskararen Legearen aplikazio-maila oso apala izan da, eta hutsune asko izan ditu hainbat esparrutan. Huts egite gehienek, ordea, ez dute inolako ondorioz izan. Hori dela eta, araubide honek egokitzapen sakona eskatzen du, batez ere aplikazio praktikoari begira.

Galderari erantzunez beraz, erantsiko nuke gaur egun dugun lege-markoa betetzeaz gain, berau garatu, egokitu eta hobetu egin behar dela.

Sarri esan ohi da, arrazoiz, beste inon mintzatzen ez den hizkuntza dela euskara, Euskal Herriaren ezaugarri nagusi eta behinena. Ez dakit, ordea, esaten dugun hori behar bezala ulertzen dugun. Izan ere, esaldi horiek zera esan nahi baitute funtsean, nire ustez: euskara izan dela, eta dela, euskal kultur nortasun edo identitatearen oinarritzko elementua (bakarra ez izan arren).

J.A. Fishmanek⁴ zioen bezala “hizkuntzak identitate etnikoaren eraikuntzan eragiten du, baina identitate etnikoak ere baldintzatzen ditu jarrerak eta hizkuntza erabilpenak”. Eta bideratu nahi dugun Hizkuntza Politika kohesio-eragile izan dadin nahi dugunez, ezinbestekoa izango zaigu euskarari eta hizkuntzaren normalizazio-prozesuari ikuspegi integratzaile batetik heltzea. Euskararekiko atxikimendua, gogoia edo motibazioa sendotzeaz ari garenean eta “Euskal nortasuna indartzea” proposatzen dugunean, beraz, normalizazio-prozesuaren ikuspegi integratzaile eta prospektibotik ari gara, batez ere. Eraiki behar dugun zerbaitetaz, eta ez iraganetik berreskuratu behar dugun zerbaitetaz. Gizarte modernoetan, hizkuntza komunitatearen eraketak eta eraikuntzak gutxieneko partaidetza-kontzientzia eta talde-egitura eskatzen baititu.

---

⁴ FISHMAN, JOSHUA A. (ed.) (1999): *Handbook of Language & Ethnic Identity*. Oxford University Press. Oxford/New York

Bestalde, ezin dugu ahaztu Espainiako Konstituzioaren arabera herritar guztiok dugula gaztelania jakiteko betebeharra. Egoera soziolinguistikoak erabat desberdinak izan arren, guztiz interesgarria izango da jakitea zein den Kataluniako Estatutu berriak markatzen duen katalana jakiteko betebeharraren inguruan Auzitegi Konstituzionalak ematen duen ebazpena, eta horren ondorio juridikoak zeintzuk diren. Inondik ere, gehiago hurbiltzen da berdintasunezko printzipioetara azken proposamen hau, gure hizkuntzen izena ere aipatzen ez duen Espainiako Konstituzioaren erredakzioa baino.

Globalizazioak eta iraultza teknologikoak ingelesa “lingua franca” bihurtu eta etxekotu izana, eta hizkuntza normalizazio-prozesuen aurkako jarrerak indartu izana, guztiz berria den testuinguru batean kokatu dute hizkuntza normalizazioaren inguruko diskurtsoa. Ingelesa gero eta etxeagoa eta geureagoa da. Ingelesa da edo izango da gure haur ia guztien bigarren edo hirugarren hizkuntza. Lan-mundura integratzen ari den belaunaldiak ingelesa ezinbestekotzat dauka. Eta esan genezake, praktikan, beste hizkuntza guztiak “minorizatu” egin dituela (gazte euskaldunentzat gaur egun frantsesaren edo katalanaren erabilgarritasun-maila antzekoa da). Ingelesa ondo menderatzen dutenak oraindik ere gutxiengoak izan arren, gizarte osoa ukitzen duen gaia da.

Ezin pentsa genezake beraz, egitura sozio-ekonomikoak irauli dituen ordenu berri honek eraginik izan ez duenik hizkuntzekiko jarrera eta motibazioetan, edo kultur kontsumoetan eta hizkuntzen erabilera-praktika eta eremuetan.

Diskurtso, argudio eta ikuspegi “zaharrak” egokitu eta modernizatzea da hizkuntza politikaren eta euskalgintzaren premia gorrienetako bat; iraganean finkaturiko joera esentzialistak baztertu eta etorkizunera begirako ikuspegi pragmatikoagoak lantzea. Jon Sarasuak zioen bezala hizkuntza komunitate beregain bat eraikitzea da erronka; munduari irekia, dinamikoa, autozentratua eta autoarautua; burujabea, hitz batean esanda.

Horregatik “elebitasuna erdiestea” baino egokiagoa irudituko litzaidake, puntu honetan ere, “eleaniztasuna” erdiestea aipatu izan balu txostenak.

Lluís V. Aracilek⁵ duela berrogei urte aipatzen zuen bezala, “elebitasun” hitza mito bihurtzeko arriskua dugu, eta errealitate soziolinguistikoa zehaztasun handiagoz deskribatzea ezinbestekoa iruditzen zait. Euskara egoera minoritario eta minorizatu batetik gatz. Pertsonen elebitasuna guztiz aberasgarria den bezala, hiztun elkarte osoen elebiduntze prozesuak, asimilazio eta “elebakartze” prozesuen etapak izan ohi dira beti, orain arte behintzat. Europar elebakar mantendu diren edo elebidundu diren hizkuntza komunitateen historia begiratzea besterik ez dago.

Gurea bezalako egoera batean, “elebitasuna” helburutzat hartzea egokia izan daiteke, baldintza jakin batzuk betetzen diren neurrian: hizkuntza indarberritzeari begira aurrerapausoa suposatzen badu eta hizkuntza ofizialen ezagupena sozializatzea bermatzen bada, elkarbizitzarako oinarriak finkatzen badira eta adostasun sozialerako kontzeptu partekatu bihurtzen bada.

---

⁵ FALCÓN, XABIER (Arg) (1998): “Elebitasuna mitoa bailitzan” in *Lluís Aracilen idazlan hautatuak. UEU. Bilbo* (1966an ingelesez eta 1982an katalanez argitaraturiko artikuluaen euskarazko bertsioa)

Ondorioz, “elebitasuna”ren aldeko liderrek, koherentziagatik, ezin daitezke elebakarrak izan. Eta honek ondorio zuzenak izan beharko lituzke, lider politiko-sozialak aukeratzearen orduan. Entzun izan ditugu politikari elebakarren ahotik “Aquí algunos quieren impulsar el monolingüismo” bezalako esaldiak, beraiek elebakarrak direla jabetu gabe. Hizkuntza politikak euskara politikaren hizkuntza izatea ere ekarri behar du, Iñaki Arrutik formulatu duen gisan⁶.

Txostenean bertan, atal batzuetan elebitasuna hartzen da helburutzat; beste batzuetan, aldiz, eleaniztasuna. Gaur egungo egoeratik abiatuta, garbi dago elebitasuna hedatzeak oraingo belaunaldi gazteak eta hurrengo belaunaldiek bi hizkuntza ofizialak menderatzea esan nahi duela (*Txepetxen*⁷ teorian inflexio-puntura iristea litzateke hori). Euskarak eta gaztelaniak (eta frantsesak) dituzten bizi-indar etno-linguistiko guztiz desorekatuen ondorioz, ordea, hizkuntza minoritarioaren biziraupena segurtatzeak, funtzio eta esparru elebakarrak sortu, garatu eta babestea eskatzen du.

Euskal elebakarrak desagertu ziren, eta, haiekin batera, baita belaunez-belauneko transmisioa eta hizkuntzaren erreferentzia sinbolikoa bermatzen zuen gizataldea ere. Aurrerantzean, baldintza sozio-politiko, kultural edo ekonomikoen aldaketek, hizkuntza transmisioa etetea ekar dezakete eta beraz, hiztun elkartearen biziraupena arriskuan jartzea, gaur egun munduan zehar hizkuntza komunitate askori gertatzen zaion bezala.

Bestalde, bi hizkuntzak eskueran eta aukeran izanda, zer dela eta egingo dute hurrengo belaunaldiek euskaraz? Zergatik egin ahalegin erantsi hori? Zergatik mereziko die euskara eustea? Zergatik eta zertarako nahi dugu eta nahiko dute euskara?

Horrexegatik da guztiz garrantzitsua ahalik argien eta garbien zehaztea zer esan nahi dugun –eta zer ez dugun esan nahi–, “elebitasuna” aipatzen dugunean, batez ere populazio erdaldunarengan sor daitezkeen beldurrak uxatzeko eta hizkuntza normalizazio-prozesu baten gutxienekoak zeintzuk diren gizarteratu ahal izateko.

2.3.- Euskararen aurrerakadaren ifrentzua

XX. mende amaierako eta XXI.aren hasierako Hizkuntza Politika egokitze aldera, orain arteko prozesua moteldu eta galgatu duten arrazoiak zeintzuk izan diren jakin beharko genuke, zulo berean berriro erori nahi ez badugu, behintzat. Honako hutsune eta lan-ildo hauek nabarmenduko nituzke, gehien ezagutu eta jorratu ditudan esparruei dagokienez:

- Motibazioa eta jarrerak:
  - Euskara agenda politiko askotatik desagertu da, eta administrazio, alderdi politiko edo eragile sozio-ekonomikoetako arduradun askoren kezketatik oso urrun egon da. Horietako askok ez dute beren gain hartu hizkuntza normalizazio-prozesuaren lidergoa. Beste gai batzuetan ez bezala, inplikazio eskasa edo erabateko utzikeria ez dira salbuespena izan.
  - Euskaraz bizitzeko hautua egin duenari, administrazioak hizkuntza segurtasuna bermatu behar dio, orain arte baino eraginkortasun handiagoz.

⁶ ARRUTI, IÑAKI: “Hizkuntza-politika eta esne-behia” in www.gipuzkoaeskara.net:80/albisteak/1193944571

⁷ SÁNCHEZ CARRIÓN, JOSE MARÍA (1987): *Un futuro para nuestro pasado. Claves de la recuperación del euskera y teoría social de las lenguas*. Donostia.

- Gizartearen gehiengoa euskararen eta hizkuntza normalizazioaren alde agertu bada ere, erabileraren eskakizun soziala ez da, oro har, oso zabala izan (gehienetan eskaera hori guztiz nekeza, desatsegina eta askotan, erantzunik gabea delako). Kontzientziazio kanpainak eta “Elebide” bezalako ekinbideak ezinbestekoak izango dira inertzia sozial horiek astintzeko.
  - Erdaldunen multzo handi bat (baita gazteen artean ere) euskararekiko ezaxola bizi da; edo are okerrago dena, aurkako jarreran. Ez dira gutxi euskara abertzaletasunarekin lotzen dutenak eta arrazoi horregatik euskararengandik urrundu direnak. Euskararen berreskuratze-mugimenduaren motorea abertzaletasuna izan bada ere, aurrerantzean, identifikazio hori gainditu eta euskararen irudia “zabalduta” egin beharko genuke denon ahalegin eta partaidetzarekin (“Kalaka” izan daiteke adibideetako bat).
  - Hizkuntza normalizazioaren inguruko informazioa erdaldunengana helarazteko bideak jorratu behar dira; batez ere, haur eta gazteengana eta gurasoengana.
  - Memoria historikoa berreskuratzea garrantzitsua da egungo egoera linguistiko konplexuaren klabe nagusiak interpretatu ahal izateko. Ez gaude zero puntu batean. Euskara dagoen egoeran dago, historian zehar pairatutako bazterketa eta asimilazio politikengatik, beste faktore batzuen artean. Biktimismoan erori gabe, hizkuntzen historia soziala, euskararen jazarpena, inmigrazioaren historia linguistikoa, gaur egungo aniztasuna, etab. azaltzea guztiz onuragarria gerta daiteke, hizkuntzen arteko bizikidetasun berriaren oinarriak finkatzeko. Ekolinguismoa bezalako teoriak asko lagundu dezakete horretan.
- Hizkuntza kalitatea:
- Haur eta gazteek darabilten euskararen adierazkortasun mailan gabeziak eta erdarekiko mendekotasunak nabarmenak dira.
  - “Euskararen kalitatea” txostenean genioen bezala, euskararen irakaskuntza egokitasunaren parametroetan oinarritu beharko litzateke, eta ez zuzentasun hutsezkoetan. Horretarako, irakasleak prestatu egin beharko dira, ahozkoetasunaren lanketa curriculumean txertatu eta ebaluaketa sistemak egokitu, besteak beste.
  - Euskarazko produktu batzuen kontsumorako oztopo nagusietako bat, darabilten hizkuntza eredia da. Askotan, erabilitako euskara bera da kontsumitzaile euskalduna euskal produktuetatik aldentzen duena.
- Irakaskuntza arautua:
- Berau amaitu ondoren, gazte guztiek ez dakite euskaraz ongi hitz egiten.
  - Haur eta gazteen arteko erabilpen-maila hobetu bada ere, euskaraz dakitenetatik egiten dutenetara dagoen aldea ere gero eta handiagoa da.
  - Motibazioa lantzeaz gain, eta eskola orduz barruan bideratu beharreko aldaketa sakonez gain, euskararen presentzia eta erabilera bermatu egin behar dira ikasleen ingurune hurbilean eta aisialdian.
  - Bestalde, ikastetxeetako hizkuntza normalizazio plangintzak hedatu eta sistematizatu beharko dira, eta udaletako plangintzekin koordinatu.
- Zerbitzuak eta produktuak:
- Produktuak edo zerbitzuak euskaraz eskuratzeko edozein euskaldunek egunero aurkitzen dituen zailtasunak eta ezintasunak handiak dira: zerbitzuetan, kontsumo produktuetan, hedabideetan edo administrazioan. Gizarte bizitzaren alor eta sektore batzuetan (publiko nahiz pribatuetan) euskarak duen presentzia ia anekdotikoa da oraindik.

- Esparru sozio-ekonomikoan euskarak duen sarbidea minimoa da: Lanbide Hezkuntzan bertan, lan-harremanetan, etiketajeetan... Euskara zerbitzu- eta lan-hizkuntza bezala erabiltzeko oztopo handiak daude.
  - Internet euskarazko edukiz elikatu behar da, arreta berezia eskainiz eduki entziklopedikoei, ikasketa-prozesuaren osagarri diren edukiei eta aisialdikoei.
  - Euskararen sarbidea eta erabilgarritasuna bermatuko duen softwarea eta beharrezan teknikoak eguneratzen eta garatzen jarraitu behar da.
  - Orokorrean, euskararen presentzia eta erabilera segurtatu (ahoz nahiz idatziz) eta euskararen balio instrumentala handitu behar dira.
- **Kultura eta hedabideak:**
- Euskarazko kultur eta hedabideen eskaintza mugatua da oraindik. Gabeziak ditugu produkzio, banaketa, sustapen nahiz kontsumoari dagokionez.
  - Euskararentzat merkatu berriak lortzeko estrategia eta produktu eta eskaintza berriak diseinatu behar dira.
  - Gainditu beharreko beste puntua, diru-laguntzekiko mendekotasunak eragin dituen dinamika ez kompetitiboena da.
- **Administrazioa:**
- Normalizazio-plangintzen hurrengo erronka, euskararen presentzia normalizatu eta bermatzeaz gain, erabilera sustatzea izango da. Alegia, euskara administrazio barruko lan-hizkuntza nagusia izan dadin lortzea (errealitate soziolinguistikoak horretarako baldintzak eskaintzen dituen neurrian).

3. XXI. mende hasierako hizkuntza politikaren zimentarriak eta erronka.

3.1.- Xedeak: erabilera, eleaniztasuna, gizartearen kohesioa eta bizikidetzak

Hiztunak ugaltzea dugu xede, hizkuntza noranahikoa izan dadin prestatzea eta erabilera ahalik eta gehien ugaltzea.

Azken urteotako leku publikoetako erabileraren datuek argi erakusten dute ordea, zailtasun handiak ditugula ezagupenean lortutako hobekuntza, erabileran isla dadin.

Euskara ohiko erabilera hizkuntza izango duten gune eta eskaintzak sustatzea da horretarako biderik egokiena. Pertsonak euskalduntzetik, guneak euskalduntzera igaro behar dugu, eta hizkuntza erabilerarako ditugun oztopo era guztietakoak identifikatu eta horiei aurre egin.

Euskararen biziraupena bermatzeko, euskarazko guneak eta harreman-sareak posible egingo dituzten baldintzak sortu eta indartu behar dira. Harreman-sare horiei esker lortu ahal izango da komunak izan daitezkeen erreferenteak sortzea, edozein hizkuntza komunitatek funtsezko duen “iruditeria” partekatu horren jabe egitea. Euskarazko sorkuntzan edo hedabideetan gabiltzanok ederki asko dakigu estandarra finkatzeko erreferente komun horien lanketa eta sozializazioa funtsezkoa dela.

Baina hori guztia lortzeko, gure harreman sistema, gure mundu kontzeptuala eta gure diskurtsoak doitu, aberastu, berritu, findu eta elikatu egin behar ditugu, erreferentzia mundu tradizionala gaindituz eta abertzaletasunera mugatutako sistema erreferentziala zabalduz.

Erreferentzia-sistema hori gure tradiziotik bezainbat elikatu beharko da beste kulturetako eta nazioarteko joera nagusietatik, baina, ikuspegi beregain batetik, beti ere. “Hizkera kolokiala”rekin gertatzen zaigun bezala, hemen ere bada saihestu beharreko arrisku bat: beti eta sistematikoki albo-erdara nagusietara jotzea. Bide horrek kultur menekotasuna besterik ez dakarkigu, satelizazioa eta Iparraldeko eta Hegoaldeko hiztunak elkarrengandik gehiago urruntzea. Asisko Urmenetak ohiko duen ironiaz honako izenburu hau eman zion bere hitzaldi bati, arrisku hau aintzat harturik: “Koloniala = kolokiala”.⁸

Hizkuntzarekin zerikusia duten beste auzi guztiekin gertatzen zaigun bezala, planteamendu hau malgutasun osoz landu behar da, satelizaziora daraman menekotasuna bezain arriskutsua izan daitekeelako ghattismora daraman garbizalekeria isolatzailea.

Bada, ordea, erreferente komunen eraikuntzan oztopo suertatzen zaigun beste elementu bat: euskararen kultur industriaren kontzentrazioa Donostialdean. Euskarazko ekoizpenaren proportzio handi bat oso eremu geografiko txikian egiten da, eta egoera hau oztopo da gure hizkuntza komunitatearen aniztasuna eta dibertsitatea behar bezala islatuak izan daitezen eta hiztun askok bere burua pantailan islatua senti dezan. ETB1eko lan-taldean osaketa aztertu besterik ez dago.

Aurrerapen teknologikoen ondorioz, kultur tradizionalaren erreproduktzio mekanismoen krisia begi bistakoa da. Iraganak, tokian tokiko tradizioek eta kultur jarraipenak gizartearen trinkotzean duela hamarkada gutxi zuten pisua erabat murriztu dira. Beraz, aurreikusenez geroz, erreferentzia eta kultur iruditeria tradizionalak krisi sakonagoa nozitu dezakeela mekanismo horiek eraberritzen ez badira. Adibide interesgarri asko sortu da ordea, norabide egokian Euskal Herrian: bertsolaritzan, musikan edo dantzan, esate baterako. Tradizioaren etengabeko berrirakurketarako eta teknologia berriekiko egokitzapen ahalmenak markatuko du iruditeri horren biziraupena, eta neurri batean baita euskararena berarena ere. Batzuk arriskua ikusten duten lekuan, aukerak ikusi beste erremediorik ez dugu, zorionez.

Hori lortu ezean, garbi dago zein den arriskua: euskara bigarren mailako hizkuntza apaingarri eta sinbolikoa bihurtzea, gaelikoari Irlandan gertatu zaion bezala.

3.2. Elebitasun asimetrikoa

Elebitasun simetrikoren ezintasuna onarturik, elebitasun edo eleaniztasun asimetrikoaren ideia hartu nahi nuke hausnarketarako abiapuntutzat, oso erabilgarria gerta dakigukeela uste dudalako.

Adosteko moduko helburuak dira bi hizkuntza ofizialak ongi menderatuko dituzten herritarrez osaturiko eta herritarren hizkuntza eskubideak errespetatuko dituen gizarte eleanitza erdieste eta euskararen hizkuntza normalizazioa lortzea.

Elebitasun edo eleaniztasun asimetrikoan gaude eta nekerik gabe onar genezake etorkizunean ere hala egongo garela, toki, esparru eta egoeren arabera asimetria hizkuntza

---

⁸ ASKOREN ARTEAN (2005): “Gazt_hizkera. Jardunaldien hitzaldiak eta ondorioak”. Urtxintxa eskola.

baten aldera ala bestera makurtuko delarik, egoera ekonomiko-politikoaren edo/eta hiztun eta herritarren ezagupenaren eta borondatearen arabera.

Ondorioz, *Txepetxen* teorian “trinkotze prozesu” gisa definitzen zena (hizkuntza komunitatea eta gune euskaldunak trinkotzea) beharko luke hurrengo urteetako hizkuntza normalizazio prozesuaren estrategia nagusietako bat. Errealitate soziolinguistiko asimétriko honetan, funtsezkoa izango da, zonalde eta udalerririk euskaldunenetan nagusiki euskaraz bizi eta funtzionatuko duten eremuak bermatzea eta berauek bilakatzea erabileraren hedapengune Euskal Herria osoari begira.

Abiapuntu hau aintzat harturik, adostasuna eta bizikidetzaren berma dezaketen estrategiak diseinatu daitezke: gizartearen borondatearen araberrako planteamenduak eginez, tokian tokiko errealitate desberdinak aintzat harturik, etorkinen errealitate anitza onartuz eta integratuz, ingelesaren hedadura eta garrantzi sozialari erantzuna emanez eta gaztelania eta frantsesaren nagusitasun demografiko-ekonomikoari aurre eginez. Asimétrikotasun horren barruan, euskararen biziraupena eta belaunez-belauneko transmisioa bermatzea litzateke minimoa eta hizkuntzaren normalizazioa, lortu nahiko genukeen helburua.

Prozesu honen amaieran, beraz, euskara Euskal Herriko erabilera-hizkuntza nagusia izatea lortu beharko genuke, hori baita gizarte-kohesioa, bizikidetzaren eta hizkuntzaren biziraupena hobekien bermatzen duen egoera soziolinguistikoa, nire ustez.

3.3. Hizkuntza politikaren oinarriak

Gizarte demokratiko batean, hizkuntza politikak bi baldintza ezinbesteko bete behar ditu: herritarren hizkuntza eskubideak errespetatzea batetik, eta hizkuntza normalizatorako bidean, herritar gehienek onespina izatea. Herritarren adostasunik gabe ez dago hizkuntza politika normalizatzailek aurrera ateratzerik. Izan ere, hizkuntza normalizazio prozesua, gizarte kohesiorako, eta ez banaketarako, prozesu demokratiko gisa ulertzen dugun neurrian, euskararen aldeko jarrera landu eta elikatu egin behar da. Bernat Joan i Marí⁹ dioen bezala, hizkuntza jarrerak lantzea baliagarria eta lagungarria da hizkuntza ikasteko, egoera soziolinguistiko desberdinak ulertzeko eta bizikidetzarako. Erdaldun (eta gazte euskaldun) askoren artean sortu diren errefusatze jarreraren atzean dauden zergatiak aztertu behar dira eta berauek gaitzetzeko estrategia berriak landu. Euskararen eskaintza ideologikoa zabaltzea ere lortu beharko litzateke ere.

Gizartea aurka eduki ezin daitekeen bezala, lidergoa alde edukitzea nahitaezkoa da. Arduradun politikoek hartu behar dute hizkuntza politikaren lidergoa, hizkuntzaren normalizatorantz markatutako helburuak lortze aldera. Borondate sozial orokorraren gauzatze zehatza ez baitator askotan eskaera sozial konkretutik. Gure gizartean horren inguruko adibide asko dugu: erretzeko debekua, abiadura-mugak, homosexualen eskubideak, berdintasun legea, emakumeen kuotak politikak...

“Erdaldunak euskaldunduko badira, euskal hizkuntza komunitatea, emigratzea merezi duen komunitate bat izan dadin lortu beharko duzue”. Halaxe esan zigun duela 24 urte Lluís Aracilek “Tolosan euskaraz” jardunaldietan, eta ordutik, nire jardueraren ipar izan da esaldi

---

⁹ JOAN I MARÍ, BERNAT ((2006): *Hizkuntza Jarrerak lantzen in* Ulibarri programa 15. Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Saila. Gasteiz.

hori. Izan ere, hizkuntzaren aldeko motibazioak sendotu eta hizkuntza komunitatearentzat hitzun berriak lortu nahi baditugu, euskarazko eskaintza erakargarria izan dadin lortu beharko dugu: diskurtsoak, zerbitzuak, hedabideak, produktuak... Herritarrak euskal produktiora eta euskarazko kontsumo eta erabileretara hurbildu ezean, ezinezkoa izango zaigu hitzun berriak lortzea. Bestalde, praktika linguistikoa ahalik eta modurik naturalenean burutzeko joerak gizarteratu beharko lirateke, gain-karga militanterik gabe; hizkuntza asertibitatearen proposamenen bidetik. Bide honetan lagungarri izango zaizkigu emoziozko adimenaren inguruko metodologiak eta antzekoak, edo asertibitatea jorratzen duten TELP (Taller del espai lingüistic personal) moduko esperientziak.

Hizkuntza normalizazio proiektuekin ez dago erdibiderik: edo gizarte-integraziorako eta bizikidetasunerako proiektu bihurtzen dira edo porrotera kondenatuta daude; bide ez demokratikoetatik inposatzen ez badira behintzat. Horregatik, plangintza, araudi edo ikasketa-prozesuen hezurdurei, motibazioaren, produktu erakargarrien eta erabileraren giharra erantsi beharko diegu, hitzunak sortze eta trinkotze aldera.

Behin eta berriz errepikatzen ari garen bezala, euskarak aurrera egingo badu, ezinbestekoa izango zaigu adostasun berri batera heltzea. Baina iruditzen zait, bide horretan, norberaren posizioetatik denok mugitu beharko badugu ere, gehiago mugitu beharko dutela, orain arte, euskararen errealitatera hurbildu ez diren sektore sozio-politikoak. Alegia, ezin daitekeela elebakartasunetik euskara bultzatu.

Nolanahi ere, guk nahi ala nahi ez, bizikidetzak sustatu arren, testuinguru askotan hizkuntzak elkarren kontrako ikusi eta ikusiko dira; eta hala gertatu eta hala gertatuko dira. Ezin dugu hausnarketa honetatik kanpo utzi, hizkuntza bakoitzak suposatzen duen merkatu-errealitatea eta merkatuen (hizkuntzen) arteko kompetentziak berarekin dakarren lehia eta borroka: telebista-audientziak, esate baterako, adibide bat aipatzearen.

Txostenean hemen beti bi hizkuntza izan direla aipatzen den arren, bi baino gehiago bizi izan direla beti zehaztu beharko litzateke (nagusienak bi izan arren). Eta zehaztu ere zehaztu beharko genuke, hizkuntza komunitate horien arteko harremanak ez direla inoiz berdintasunean oinarriturikoak izan. Eta bat, gaztelania (eta frantsesa iparraldean) egoera askotan, inposatua izan dela, nahiz eta batzuetan herritar batzuen edo gehienek adostasunarekin izan.

Etorkizuneko eleaniztasunaren eraikuntzak, oso aintzat hartu behar du iragan hori, hala hizkuntzarik ahulena bultzatzeko orduan, nola sustapen horren baldintza errealak aintzat hartzeko garaian.

3.4.- Hizkuntza kalitatea

“Hizkuntza kalitatea”¹⁰ buruzko planteamenduak Euskararen Aholku Batzordeak onartutako txostenean zehaztuak ditugunez, ez gara gai honekin gehiegi luzatuko. Batetik esan, David Crystalek¹¹ nabarmentzen duen bezala, gaur egun, komunikatzeko aldi berean bi hizkuntza edo gehiago erabiltzen dutenen kopurua (kode-aldaketa), erabiltzen ez dutenena baino handiagoa dela.

---

¹⁰ Op. Cit.

¹¹ CRYSTAL, DAVID (2007): *Hizkuntzaren iraultza*. Erein. Donostia.

Bestetik ordea, badakigu, euskarazko baliabideak baztertu eta erdarara sistematikoki joz gero, euskara degradatu egingo dela. Alegia, euskaldunok, eta bereziki, haur eta gazteek, gure premia komunikatiboak eta gabezia linguistikoak beti gaztelaniaren (edo frantsesaren) bidez estaltzen baditugu, ulermen arazoak sor daitezke belaunaldien eta zonalde desberdinetako hiztunen artean, komunikazioa eteteraino. Horregatik, ezinbestekoa da estandarra finkatzea eta garatzea, hizkuntza beregaina, sortzailea eta hiztun elkarte osoarentzako erreferentziala izan dadin.

Baldintza hauetan, euskara zenbat eta gehiago erabili, hizkuntzaren kalitatea orduan eta hobe izango da, jakinik, euskara aldatu egingo dela, historian zehar, euskara bera eta hizkuntza guztiak aldatu diren bezala.

3.5.- Irakaskuntzaren garrantzia

Hasteko, esan dezagun eskola ezinbestekoa dela baina ez dela nahikoa.

Asko dira derrigorrezko irakaskuntza amaitu ondoren euskararen ezagupen-maila nahikorik ez duten ikasleak. Gero eta gehiago dira jatorri erdalduneko haur eta gazte euskaldunak. Horietatik askok euskara, batez ere, eskolan darabil, eta bada eskolatik kanpo euskara erabiltzen ez duenik ere.

Hizkuntza politikaren helburu nagusia erabilera sustatzea izanik, egoera hori gainditu egin behar da: ikasleak motibatuz eta euskararen alderdi ludikoak indartuz, eskola orduz kanpoko euskarazko eskaintza bermatuz (helburua, haur bakoitzak gutxienez gustuko jarduera bat euskaraz garatzea izanik), guraso erdaldunak informatuz eta motibatuz¹²... Familia euskaldunen kasuan, transmisioan hutsunerik ez gertatzea lortu behar da, etxeko hizkuntzari prestigioa ematea, eta etxetik eta eskolatik kanpo ere hauraren ingurua euskalduntzea.

Arrakasta izan duten hizkuntza normalizazio prozesu gehienetan hala ere, ekonomiak eta faktore sozio-ekonomikoek garrantzi gehiago izan dute irakaskuntzak berak baino. Euskal Herrian gertatu den euskararen atzerakadak eta gaur egun ingelesak bizi duen hedadura-prozesuak ere oinarri ekonomikoak dituzte (eta irakaskuntza prozesu horien lagungarri da, eta ez alderantziz).

Lan-munduaren euskalduntze progresiboa izango da hurrengo hamarkadetako hizkuntza politikaren ardatz garrantzitsuenetako bat. Irakaskuntzan ikasitako edo landutako euskarak baliagarritasunik ez badu lan-munduan, normalizazio prozesua kolapsatu egin daiteke, aurkako jarrerak indartuz.

3.6.- Herritarren protagonismoa, herri-erakundeen aitzindaritza eta erakunde publikoen eta pribatuen jardunaren arteko osagarritasuna

Euskara eta euskal kultura ez daude agenda politikoaren lehentasunen artean. Diskurtoetan, programa politikoetan eta deklarazio publikoetan entzun eta irakurtzen

---

¹² EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEA (2004): *Ikastetxeetan euskararen erabilera indartzeko planak. EBPN udal-ereduekin uztartzea*. Eusko Jaurlaritza – Kultura Saila. Gasteiz.

duguna ez dator bat egunero ikusten dugunarekin. Lehentasun hori lortu beharko luke eztabaida prozesu honek. Are gehiago, bai estatuan, baina baita Euskal Herrian, eredia ez eze, hizkuntza normalizazioaren zilegitasuna ere auzitan jartzen duten ahotsak ugaritzen ari diren honetan.

Hizkuntza normalizazio prozesuaren aitzindaritze herri-erakundeei dagokie. Bizitza sozialaren beste esparruetan gertatzen den bezala, aitzindaritze hori erakunde publikoen eta pribatuen arteko osagarritasunean eta adostasunean garatzea da, ordea, egokiena. Kontrako kasuan badakigu zer gertatzen den: aurrerapenak askoz txikiagoak dira eta maiz, ekinbideak galgatu egiten dira edo elkar ezabatu. Gizartearen eskaera eta presioa bidera dezakeen gizarte-mugimendurik gabe, administrazioak eta erakundeek inertzia burokratikoan erortzeko arriskua dute, historia garaikideak ederki asko erakutsi digun bezala. Besterik da, eskaerak eta presioa bideratzeko moduak, herritarrak berak uxatzea eta aldentzea euskaratik. Herritarren onarpena ezinbestekoa da, aspektu honetan ere.

Bestalde, hizkuntza politikak gaur egun ez duen zentralitatea lortu beharko luke euskal politikan. Behin baino gehiagotan aipatu izan dugun bezala, hizkuntza politika gidatzen duten sailen kokapenak zentralagoa behar du, Lehendakari, Ahaldun nagusi, alkate edo zuzendarien ardura eremuetatik ahalik eta gertuena.

Izan ere, 30 urte hauetan euskara arriskuan egotetik biziraupena segurtatu samartua izatera pasa gara. Baina hori al da euskararentzat nahi duguna? Galdera hor dago eta batez ere, administrazioak eta eragile sozio-politiko-ekonomikoe erantzun behar dute: “Zein da herri honetan eta bere kultur proiektuan euskarak bete behar duen lekua?”

Administrazioari dagokionez, Malorex Etxeberriak honako hau proposatu zuen Larrunen¹³: administrazioa “elebitasunetik aldentzea eta euskarazko jarduna ez oztopatzearen diskurtsoa erabiltzen hastea”; gaztelania hutsezko produkzioari beldurra galtzea, baina era berean administrazio barruan eta beste administrazioekin euskara hutsezko harremanak sortzea. Bide hau ongi planifikatuz gero, egoera asimetriko honetatik mugitzen hasteko aukerak zabalduko lirateke; erdara ez litzateke ia lan-hizkuntza bakarra eta euskara ez litzateke mugatuko ez beti oso modu ulergarrian itzulitako hizkuntza hutsa izatera.

Euskararentzat erabilera-eremuak irabazteko planteamendu honen barruan, garrantzi estrategikoa dute euskara lan-hizkuntza nagusi edo bakar duten eta izan dezaketen udalek. Adostasun berrien planteamendu honek barne hartu beharko luke, urte hauetan guztietan UEMAK garatu duen lana eta eskaini duen esperientzia.

3.7.- Kultur ekoizpena eta kontsumoa¹⁴

Nire ustez, euskarazko kultur kontsumoaren hedapena eta garapena 3 ardatz hauen inguruan burutu behar da:

---

¹³ ETXEBERRIA, MALOREX (2008): *Jokaleku berri baterako proposamenak Hernanitik*. Larrun pentsamendu-aldizkaria (114. alea) in ARGIA astekaria (2.108 zka.)

¹⁴ Ideia hauek, 2008ko urtarrilaren 23an, Martin Ugalde Kultur Parkean kultur kontsumoaz izaniko mahai-ingururako prestatu nuen “*Minutu erdiko 10 ideia euskal kulturaren kontsumoaz*” hitzaldirik hartu ditut, eztabaidarako interesgarriak direlakoan.

- **Derrigorrezkotasuna:**
Euskarazko kultur produkzioak lege-babesa behar du. Euskararen presentzia, eskaintza eta erabilera bermatu egin behar dira; baita kultur alorrean ere. Euskarazko kultur eskaintzaren zati bat beraz, orain bezala, ezinbestean derrigorrez egin beharko da, lege aginduz.
- **Eskuragarritasuna:**
Lege-babesak eta derrigorrezkotasunak, ordea, mugak dituzte eta izan behar dituzte. Horregatik, hil ala bizikoa izango da, euskarazko produktuak eskuragarri izatea; erdarazkoak edo ingelesezkoak eskuragarri baitaude merkatuan. Euskara eskura Interneten, zinemetan, hedabideetan, musikan, aisialdian... Etorkizuna gure bizitasun sozio-kulturean jokatzeko dugu. Kontzeptu hau inon aplika badaiteke, esparru hori Internet da. Lehen esan bezala, sarea euskarazko edukiz elikatu behar da eta horretarako estrategia egokiak diseinatu.
- **Erakargarritasuna:**
Gainera, produktu horiek erabiliak, kontsumituak edo/eta erosiak izango badira, gustukoak, erabilgarriak edo interesgarriak izan beharko dute. Kalitatea eta berezitasuna zaindu behar dira.

Hiztun berriak lortu behar ditugu eta euskarazko zerbitzu eta produktuen merkatua zabaldu, alegia, ikusle, irakurle eta entzule berriak lortu. Abangoardiako produktuak behar baditugu ere, alegia, iparra markatuko duten liburuak edo filmak... batez ere jendeak “masiboki” kontsumituko dituen produktuak behar ditugu. Marketing hausnarketa eta merkatu-ikerketak ezinbestekoak dira xede horretara heltzeko. Euskarazko produkzioaren sustapena ere lehentasun osoko kontua da. Ditugun bozgorailuak urriak dira eta nahikoa endogamikoak.

Mugak desagertzen ari diren heinean, bestalde, hizkuntza komunitatearen zentzu geografiko hertsia ere gainditzen ari da. Fenomeno honek bi alderdi ditu:

- Euskal hizkuntza komunitatea ez da lurralde batera mugatzen, ezta identitate bakarrera. Ezagutzen ditugu bere burua euskalduntzat dutenak, baina ez “vasco”tzat edo euskal herritartzat.
- Euskarazko sorkuntza munduan hedatzeko aukerak ugaltu egin zaizkigu. *Etxepare* Institutuak esparru zabala du, euskara bera ezagutarazten, ikasketa bultzatzen, edo gure kultur eskaintza eta itzulpenak nazioartean sustatzen. Sarearen bidez gainera, euskara hizkuntza *lokala* izatetik, *globala* izatera pasa da.

Eta amaitzeko, HPSk berriaz hedabideen inguruan eskaturiko txostenean nioen bezala¹⁵, EITB eta gure eskaintza komunikatibo publikoa arautzen duten lege-oinarriak ere duela 20-25 urteko egoera soziolinguistikoaren zimenduetan eraiki ziren. Euskarazko medioen funtzio eta helburuen inguruko hausnarketa sakona egin beharra dago, esparru honetan ere inertziak astindu eta helburuen araberrako estrategiak egokitzeko. Euskarazko kontsumo krisia ezin da aztertu hizkuntza normalizazio prozesuak euskal gizartean bizi duen moteltze egoeran kokatu gabe.

---

¹⁵ ASKOREN ARTEAN (2008): *Euskara hedabideetan*. Eusko Jaurlaritzak – Kultura Saila. Gasteiz.